

CINAR ALTI

Sayı :
42

Kuruş
15

ETALIK FİKİR VE SANAT MECMUAS

BU SAYIDAKİLER:

Mucize	Yusuf Ziya Ortaç	Bizde Zaman Ölçüsü	Emin Âli Çavlı
Bir Medeniyetin Sonu	H. E. Erkilet	Yuğ (şiir)	Basri Gocul
Millî Ahlak	Peyami Safa	Şiir ve İlham	Edip Ayel
Ötesi (şiir)	Rıza Beşer	Göç (millî roman)	Yusuf Ziya Ortaç
selesi	Atsız	(şiir)	Rüstem Akınsu
(şiir)	Şükûfe Nihal	Başlayan İki Nehir (şiir)	Elmas Yıldırım
an	Hüseyin Namık Orkun	Türk Münevverlerine Açık Mektup	Fahri Kurtulus
ve Cehennem (şiir)	Fazıl Nafiz		

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

Amerikadan Türkçe Radyo Neşriyatı

Amerika radyo şirketleri Türkiyedeki dinleyicilere Türkçe neşriyat saatlerini bildirirler :

<u>Türkiye saati</u>	<u>Program</u>	<u>Günler</u>	<u>Radyo Merkezi</u>	<u>Dalga Kilosikl</u>	<u>Uzunluğu Metre</u>
8 : 10 - 8 : 30	Müzik	Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi, Pazar	WRCA	9,670	31,02
8 : 15 - 8 : 30	Müzik	Pazartesi	WNBI	11,890	25,23
8 : 30 - 8 : 45	Haberler	Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi, Pazar	WRCA	9,670	31,02
		Pazartesi	WNBI	11,890	25,23
		Her gün	WLWO	15,250	19.7
8 : 45 - 9 : 00	Haberlerin Tahli	Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi, Pazar	WRCA	9,670	31,02
		Pazartesi	WNBI	11,890	25,23
		Her gün	WLWO	15,250	19.7
18 : 15 - 18 : 30	Haberler	Pazartesi ve Perşembe	WRUL	15,130	19.8
		»	WRUW	17,750	16.9
18 : 45 - 19 : 00	Haberler	Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe Cuma	WCBX	15,270	19.6
		»	WCRC	17,830	16.8
19 : 00 - 19 : 15	Haberler	Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe Cuma, Cumartesi	WRUL	17,750	16.9
		»	WRUW	15,130	19.8
19 : 15 - 19 : 30	Haberlerin Tahli	Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe Cuma, Cumartesi	WRUL	17,750	16.9
		»	WRUW	15,130	19.8
21 : 30 - 21 : 45	Haberler	Her gün	WNBI	17,780	16.8
21 : 45 - 22 : 00	Haberlerin Tahli	Her gün	WNBI	17,780	16.8

(Bu listeyi iktiden kesip saklayınız .)

TÜRK MÜNEVVERLERİNE Açık mektup

Yazan : Fahri KURTULUŞ

Mersin vilâyetine bağlı Tarsus kazasındaki 71 köyde Sıhhat Vekâletinin sıtma mücadelesini idare ediyorum. Bu köylerin mühim bir kısmında mektep yoktur. Mektebi olanlarda da bu mekteplerin bir kısmı 3, bir kısmı 5 sınıflıdır.

Her gidişimde buradaki öğretmenler ve köylülerle konuşmakta ve dertleşmekteyim. Buralarda bir gazete, bir kitaba tesadüf etmedim.

Ruhumda büyük fırtına ve isyanlar hasıl olduğunu saklamıya lüzum görmüyorum. Aklıma ilk gelen şey, buralardaki vatandaşlarıma tıbbi hususattan başka meselelerde nasıl faydalı olabileceğimi düşünmek oldu.

Ben (Mefkûreci Muallim) deki bir (Raçinski) ve (Beyaz Zambaklar Memleketindeki bir (Suelman) gibi çalışmak ve cemiyete faydalı olmak istiyorum.

Bunun içindir ki, Türk münevverlerini, Türk kitapçılarını, Türk gazeteci ve mecmuacılarını, kitap alıp oku-

yan fakat kütüphane teşkil etmeyen gençleri bana yardım etmeğe davet ediyorum.

Bana gönderilecek kitapları ben 3-5 sınıflı mekteplerin bir kenarında yapılacak kütüphaneye, mektebi olmayan köylerde de köy kahvesinin veya odasının bir köşesindeki kütüphaneye muntazaman koyacağım.

Bu suretle, bugün gazete ve kitap olmayan bu köylerde bir müddet sonra küçük bir kütüphane teşekkül etmiş olacaktır. Bunun faydalarını izaha lüzum yoktur.

Gelecek kitaplar, gazeteler ve mecmuaların münasip müddet fasıllarla hangi köye, ne miktar verildiği tasrih edilerek bir mecmua veya gazetede neşrolunacaktır. Bu suretle kitap gönderen bir vatandaş, kitabının hangi köye verildiğini öğrenecektir.

Köy çocukları, yetişmişleri ve hocaları bundan faydalanacaklardır.

Açtığım bu kültür yardımına bü-

yüklerimizi, vatanseverleri, gazete-
leri, mecmuacıları davet ediyorum.

Tarsus Sıtma Mücadele Dok
Fahri KURTULUŞ

Mutlaka

Kazanacaksınız!

Millî Piyango, netice itibar le daima kazançtır!

Bir

Millî Piyango

bileti almakla, mutlaka kazanacaksınız. Bu kazanç, şahsî olmasa da millîdir. Cebinize girmeyen ikramiye, iki çelik kanat olup göklerde sizi koruyacaktır.

Millî piyangoyu hiç bir ay kaçırmayınız!

DELHİ'DEN ÜSKÜDARA

Yazan : BARKIN

Pek yakında «Çınaraltı» sayfalarında misli az yapılmış maceralı bir Asya seyahatinin notlarını neşretmeğe başlayacağız. Bu seyahat 1936 yılında Hindistanın içinden Üsküdaraya kadar kara yolundan otomobil ile yapılmıştır. Asyanın bizleri ilgilendiren en mühim bir bölgesindeki hayata, eski eserlere, buraların halkına, şehirlerine ve tarihine dair bize doğru bilgiler verecek olan ve bir çok orijinal resimleri ihtiva eden yazıları okuyucularımızın büyük bir dikkat ve alâka ile takibedeceklerine şüphe etmiyoruz!

Millî Ahlâk

Yazan : Peyami SAFA

İnsanî ahlâk, başkasına zarar veren hareketleri yapmamak, fayda veren hareketleri yapmak gibi en sade prensipe irca edilebilir. Böyle bir ahlâk, her tek adamdan, başkasını ziyanına sokabilecek her türlü menfaat ve keyiflerinden vazgeçmek fedakârlığını ister; bu kadar da değil: Başkasına fayda veren hareketleri yapabilmesi için ondan bazan hayatını feda etmeğe kadar gitmesini de bekler.

Bu kendine kıymak iradesi, arzularının ve ihtiraslarının cazibesine esir doğan insan için kullanılması öyle zor bir işkencedir ki, eğer yaşamının keyiflerine baskın çıkan bir idealin cazibesi olmazsa hiç kimse nefsinin sayısız ve arsız istekleriyle başedemez. İnsanın teldolaptan ciğeri kapıp kaçan kedi-ayvanlardan farkı bu ideale sahip olmasıdır.

Fâni hayatının dışında hiç bir mâna bulmıyan adam, bir daha görmeceği bu dünyanın bütün lezzetlerine kavuşmayı bir felsefe haline bile irmiştir :

*Bâde, güzel sev, var ise aklî şuurun
İnıya var imiş ya ki yok olmuş. ne
umurun*

İnsanın bu hayvanca varlık tekisinden kurtulması, ona, öldükten sonra madde halinde değilse bile hiç nazsa mâna halinde devam edeceği vadeden bir ideale inanması ile mümkün olur.

Aile, zürriyet halinde devam (dini verdiği için insanın bencilliğini hodgâmlığını) epeyce azaltmıştır. İhtisasına karşı herkes az çok fedakârlık eder. Fakat bu sefer de tek adamın bencilliği yerine bir aile hodgâmlığı geçer. Herkes şefkatinin, merhametinin ve fedakârlığının en büyük payını kendi yakınlarına ayırdığı için sosyallık ahlâk yine tam olarak teşekkül eder.

İnsana ebedilik imanını en çok din duygu Allah'a inanması olmuş. Payen devirlerde bile ahlâk, Efendinin hayrı âlâsı gibi ilâhiyatçı görüşüne dayanır. Ortaçağın dinleri ebedi imanın daha mazbut ve orta ahlakelere bağlamıştır. Bu dinî ahlâk ile dünya işleri ayrılıncıya kadar, yani on sekiz asır yaşadı.

Fransız ihtilâlinde sonra onun yerini almak istiyen lâik ahlâk insana ebedilik imanı veren cazibeden mahrumdu. Bunun için her buhran geçirildikçe ya dinî ahlâka veya millî ahlâka tutunarak ayakta durabiliyordu. Onun bu zaafı Allahsız kalan Avrupa ve Amerikanın ahlâkça soysuzlaşmağa başlamasıyla neticelendi. Büyük kapitalizm yeni doğmuştu. Bununla bir arada doğan kazanç hırsının iktisadi sebeplerini iki sene evvel Cumhuriyet'te çıkan bir makalemde şöyle izah etmiştim :

Dağın ötesi

— Ahmet Kutsi Tecer'e —

Dağın ötesi: Deniz,
Önünde nurlu bir iz,
Vur efem toprağa diz,
Aşkından bize de sun!

Dağın ötesi: yayla,
Yüksek yıldızla Ay'la,
Obadaki halayla,
Zaman zaman coşmuşsun!

Dağın ötesi: köyün,
Öğün şairim, öğün!
Nerde olmuşsa düğün,
Yorulmadan koşmuşsun!

Rıza BEŞER

«Kapalı millî ekonomiler yıkılmış ve yerine, millî hudutlar kaldırarak, şahsi teşebbüsün alabildiğine kazanç elde edebileceği, dünya ölçüsünde geniş bir istismar meydanı açılmıştı. Bu imkânın kafalarda yaptığı inkılâp, artık derebeylik ve monarşi tahakkümlerini çoktan yıkan fertlerin teker teker hür olmaları idealidir; ahlâkta yaptığı inkılâp da, bu hürriyetin sarhoşluğile, fertlerin, tabiatlerinde uyuyan en aşağı insiyaklarla harekete gelerek altın peşinde, kazanç peşinde, umumî menfaatleri hususi menfaatlerine feda edecek bir hodgâmlığa düşmeleridir. O derecede ki, bütün kıymetler para kazanmanın bir vasıtası haline gelmişti. Her şeyin ölçüsü para: Şu fikrin on para-

lık hayisiyeti yoktur; o kadının gözleri milyon değer; bu tablo on bin lira kıymetindedir; filânın ciğeri beş para etmez; bir fikir adamı bile kazandığı para nispetinde iyi düşünür. Halbuki eski çağ veya feodalite edebiyatında zenginlerin hicvedilmesine sık sık rastlanırdı. Plütark, Çiçeron zamanında serveti sayesinde iktidara geçen Krasüs'ü tezyif etmişti.»

Eğer bu soysuzlaştırıcı kazanç ahlâkının peşinden millî ahlâk yetişmeseydi günün birinde namustan ve vicdandan bahsetmek ayıp olacaktı. Daha şimdiden bunun enayilik telâkki edilmeğe başlandığını da görmüyor muyuz?

Millî ahlâk, insanlığın ilk çağlarındanberi, vatan sevgisi ve kahramanlık ahlâkı halinde vardı. Fakat sosyolojinin milliyetçiliğe bir ilim hayisiyeti ve akide sağlamlığı vermesi geçen asrın sonunda mümkün olmuş, milliyetçi rejimler de bu asırda, geçen Cihan Harbinden sonra doğmuştur.

«İlim karşısında milliyetçilik» adlı makale serisinde izaha çalıştığım gibi, sosyoloji ve psikoloji, insan «ben»inin en son tahlilinde cemiyyetin tesirlerini bulur. Fikir hayatının ilk safhasında şiddetli bir ferdiyetçi olan Maurice Barrès Fransanın en büyük milliyetçilerinden biri olduktan sonra aynen şöyle demiştir:

«Ben ciddi bir tahlile vurulduğu zaman yok olur ve yerini, fâni meşhurluğu olduğu cemiyete bırakır... Başlangıçta hür olmaktan büyük bir gurur duyan düşüncem, nihayet, ben doğmadan çok evvel ona bütün ince-liklerine kadar emreden bu toprağa ve bu ölümlere bağlıdır.»

Böylece ferdi düşünce ölenlerin fikirlerini devam ettirdiği gibi, sahibi öldükten sonra da, millî camia içinde yaşayan dirilerin zekâlarında devam eder.

İster ilâhî, ister içtimai mânada ebedî olmanın ilk şartı millî olmaaktır. Bu ideal, ferdin, millî müdafaa için icabında seve seve canını verebilmesi mucizesini doğuran kahramanlık ahlâkının da cazibe mihrakıdır.

Bunun için millî ahlâk olmalıyandır. Bu ahlâk yoktur.

PEYAMI SAFA

Dil meselesi

Yanan : ATSIZ

İltürümüzün yılan hikâyelerinden bir dil meselesidir. Eskiden zaman zaman enen dil münakaşaları şimdi bir Dil sunun devamlı faaliyeti dolayısıyla bir münakaşa mevzuu olmuştur. Her fikirlerin dil meselesinde olduğu kadâgnık bulunduğu saha pek azdır. Dil ona bağlı imlâ işlerindeki kargaşalık lıdır. Mazbut imlâsı, edebî dili ve ıstı olumyan bir millet medeni olduğunu edemez. Bu işleri ele alacak makam le hareket eder ve gevşeklik göster- bu acıklı durumdan kurtulmuş olu-

Bana bu yazıyı yazdıran sebep «Çığır» 112 nci sayısındaki bir makale a. Şair Faik Âli Ozansoy'un «Dil hakkın- bir kaç perişan söz» başlıklı yazısını mü- asa mevzuu yapacak değerde bulduğum satırları yazıyorum. Eski dille âde- Abdülhak Hâmidvari şiirler yazacak ka- şiir kudreti gösteren Faik Âli beyi ben Dil Kurultayında tanımıştım. Bir nın samimi fikirlerini söylemekten çe- leri o Kurultayda Faik Âli bey, umu- havaya aykırı olan fikirlerini cesaret ve asabiyetle söylemişti. Gerçe fikirleri- hiçbirisine iştirak etmemiştim. Fakat ün eski dil dediğimiz dille güzel şiirler ş, eski dilin dehasını bizden daha iyi rması bir şiir için dildeki yenilik cere- na karşı durmaktaki mânevi zarureti de mıştım. İşte şimdi bu yazımla fikirleri- itiraz edeceğim şair, medenî cesaretine anlık duyduğum bir Türk edibi oldu- için beni mazur görmesini diliyerek söze yacağım.

Faik Âli bey, yabancı kökten gelmiş bir kelimeleri Türkçe sayıyor ve iddiasını vetlendirmek için de o yabancı kelime- benzilen Türkçe kelimeleri sıralıyor. Meselâ: «Sinir» Türkçe olunca buna benzi- «fikir» ve «şîir» de Türkçedir. Keza rçedeki «çevre» ye benzilen «devre» ve Türkçedeki «is» ve «sis» e benzilen de Türkçedir.

Bu fikrin doğru olmadığı meydandadır. kler elâ gözlüdür, diye diğer elâ gözlü illetlerin de Türk olması nasıl etmiyorsa bir takım kelimeler de rk fonetiğine uygun oldukları için ylice Türk kelimesi sayılmazlar. Fa- Âli bey birinci Dil Kurulta- la «menşeleri ne olursa olsun mânaları- bugün âlim, cahil herkesin idrak ve dai- istimal ettiği kelimeler bugün artık öz rçe kadar kendi malımız, kendi serveti- r.» dememiş miydi? O halde sayın en soralım: «Fikir» kelimesini cahil

Türklerin hepsi bilir mi? Bilmez... Demek ki Faik Âli beyin kendi koyduğu prensipe göre fikir kelimesini Türkçe saymağa imkân yoktur. «Şîir» kelimesi ise hiçbir zaman Türkçe olamaz. Çünkü Faik Âli bey de pek iyi bilir ki Türkçede iki tane sesli harf yan- yana gelmez. «His» kelimesine gelinece; bu kelime dilimizdeki bozguncu beşinci kol mensuplarından biridir. İlk bakışta yapısı Türkçeye benzediği halde bazan da yaban- cılığını ve bozgunculuğunu açığa vurmaktadı- r. Bu kelimeyi harekeleyiniz. Yani mef'û- lünblh, mef'ûlünileyh veya müzafünileyh haline getiriniz. «hissi», «his»e», «hissin» şekillerini alır. Görülüyor ki kelimenin ya- pısına birer fazla «s» harfi gelmektedir. Hal- buki Türkçe «is» ve «sis» kelimelerinde bu yoktur. Bunlar harekelendiği zaman «isi», «ise», «isin», «sisi», «sise», «sisin» şekillerini alırlar. Demek ki «his» kelimesi bazan Türkçeye benzediği halde bazan da Arap damarı tu- tunca dilimizin kaidelerini bozmaktan çekinmiyor. Bunun gibi Arapçadan gelme «hak», «sır», «şer», «zan» kelimeleri de arasında şeddeien- mekte ve şedde yalnız Arapçaya yakıştığı için de dilimizde yabancı karakterlerini sak- lamaktadır. Bunların yanında her bakımdan Türkçenin kanunlarına uyanlar da vardır. Fakat yabancı kelimeler hakkında «tenkil kanunu» çıkarken bunlardan bazılarına ilti- mas yapmak doğru değildir. İltimas ne de olsa gayri ahlâkî bir harekettir.

Ben her dilin başka dillerden kelime ala- rak zenginleştiği hakkındaki düşünceye iş- tirâk etmiyorum. Yabancı göçmenler nasıl bir milletin nüfusunu çoğaltmazsa yabancı sözler de dili zenginleştirmez. Nasıl, yaban- cıların bir takım Türklerle karışarak Türk- leştiği halde bir takımı da yabancı olarak kalmışsa yabancı sözlerin de birazı Türkle- şebilir. Fakat çoğu Türk dili üzerinde yara- olarak kalır ve netekim kalmıştır. Memle- ketimizde bazı sahalar için yabancı müte- hassıslar getirirsek bundan belki istifade ederiz. Fakat memleketin her sahasını mü- tehassıslarla doldurursak bunun sonu nere- ye varır? Bir örnekle göstermek icabeder- se mübalâğaya kaçmadan diyebiliriz ki Türk- çenin bugünkü durumu; kiralı, nazırları, kumandanları, valileri, doktorları, mühen- disleri, öğretmenleri hep yabancı milletler- den alınmış bir devletin haline benzemek- tedir. Böyle bir devletin sonunun nere- ye varacağı bellidir. Türkçe de bugünkü haliyle kalırsa hiçbir zaman gelişmeyecek, geri bir dil olarak kaldığı için de Türk mil- letinin ilerlemesine engel olacaktır. Çünkü dili geri olan bir millet başka sahalarda ileri olamaz. 84

Türk ırkının, dilini saklamak ve koru- mak kabiliyeti esasen pek yüksektir. Meselâ Batı Türkistanın şimalinde yaşayan Kazak Türkleri yarı göçebe halinde dört beş mil- yon kişi oldukları halde çok millî bir dil- leri vardır. Kazaklar gayet sessiz, normal insanlar oldukları için fazla münakaşa et- mezler. Kazaklığa, Kazak diline aykırı bir şey uydurmak hiç birinin aklına gelmez. Yeni yeni aldıkları ilimlerin ıstılahları hep Kazakçadır. Dillerine yabancı bir kelimenin girmesine imkân yoktur. Girer ama Kazak- laşmak şartıyla girer. Meselâ Kazaklar Müs- lüman oldukları için Peygamberin adını çok kullanırlar. Fakat onlarda «Muhammed» yahut bizde olduğu gibi «Mehmet» adını bo- şuna aramayınız. Muhammed, Kazanın dilin- de «Membet» olmuştur. «Ebülhayır» ve «Ci- hangir» isimleri «Abılay» ve «Cangır» olmuş- tur. Hele «Seyid Ahmed» i dünyada tanı- yamazsınız. Çünkü «Saydak» şekline gir- miştir. Artık bu Abılayların, Membetlerin, Cangırların, Saydakların Kazakça olmadığını iddia etmek kimsenin aklından geçmez değil mi? Hattâ Kazaklar «Allah»ı bile «Alda» yapmışlardır. Çünkü Kazak ağzında yanya- na gelen iki «L» den ikincisi «d» olur. «H» harfi ise hiç yoktur. Bunun için de «Allah», «Alda» olacaktır. Hiçbir Kazak münevveri bu kelimelerin aslında nasılsa yine öyle söylenmesini teklif etmez. Hattâ Kazaklar bu hususta daha ileri gitmişlerdir. Yabancı has isimleri bile kazaklaştırmışlardır. Me- selâ Almancadan tercüme olunmuş bir kita- bın üstündeki «Müldür» adının hangi Al- mana ait olduğu Almanyada aransa, hattâ bu «Müldür» ü bulana para mükâfatı ve fonluk payesi vadolunsa acaba bu şahıs bulunabilir mi? Sanırım ki bulunamaz. Çün- kü bu «Müldür» Almanlarda pek çok kul- lanılan «Müller» adının Kazakçalaştırılması şeklidir ki Kazak fonetik kanunlarına uy- mak için bu hale girmek mecburiyetinde kalmıştır.

Kazaklar böyle yapıyorlar diye onlara kabalık ve gerilikle itham etmeğe hakkın- yoktur. Kazaklar bu karakterleri sayesinde en güç şartlar altında bile Türklükleri saklayabilmişlerdir. Kazaklar müstakil ol- salardı her halde ilerileri en parlak bir hal- olurlardı. Her şeyi kendi kanunlarına uydu- ran, başkasına hiç aldırış etmeyen, yalnız kendi türesi içinde yaşayan bir millet el- bette yükselir ve başkalarını yutar.

Biz Türkiye Türkleri ise, maalesef, mü- nevverlerimizin yanlış görüşü ve telâkki dolayısıyla bu üstünlük vasfımızı kaybet- mişizdir. Bizim münevverlerimiz asırlarda beri yabancı kelimelere saygı göstermek

vakit geçirdikleri için dilimize giren bunca kelime yabancı göçmen gibi kalmış ve Türkçeyi kemirip sömürmüştür.

Sayın Faik Âli bey bile doğrusu «tec-ribe» olan kelimeyi «tecrübe» diye söyleme-mizi «fahiş ve çirkin bir yanlış» telâkki edi-yor. Muhterem şair dilleri zamanın inkişaf ettirip tasfiye ettiğini söylediği halde za-manla «tecirbe» nin «tecrübe» olacağını ka-bul etmiyor. Her halde bunun sebebi Arap diline karşı duyduğu saygı olacaktır. Şimdi ben de çıkıp kendisine desem ki «kardeş» demek fahiş ve çirkin bir yanıştır. Çünkü bunun aslı «karındaş»tır. Hele «elma» de-mek dile saygısızlıktır. Çünkü Türkçenin sesli harfler kanununa uymaz, bunun aslı «alma», daha eski şekli de «almıla»dır. Bundan sonra böyle diyelim; acaba Faik Âli bey bana hak verir mi? O Arapça keli-melerin hukukunu müdafaa ederken ben de Türkçe kelimelerin hakkını korusam hak-sızlık mı ederim? İşte, sayın şairin en çok itiraz ettiğim fikri budur.

«Tecrübe»nin aslı «tecirbe» imiş. Ne çıkar? İnsanın da aslı maymunmuş. Bunun için insanlara maymun mu diyelim? Değiş-tirilmemesi bu kadar asabiyetle müdafaa olunan şeyler ancak mukaddesattır. Üstüne titriyeceğimiz çok mukaddesatımız var. Bun-ların yanında birkaç Arapça sözün lâfı mı olur?

Bununla beraber sayın şair Faik Âli-den ayrıldığım nokta bir takım kelimelerin Türkçe sayılıp sayılamıyacağı meselesi de-gildir. Biz birbirimizden pek derin görüş ay-rılığı, daha doğrusu hareket noktası ayrı-lığı ile ayırırız. Mesele basit birkaç kelime meselesi değildir. Mesele bir milletin ken-dine olan inancı veya başkalarının kendin-den üstünlüğünü kabul meselesidir. Kendi-mize güvenimiz varsa, üstün ırk olduğumuzu kabul ediyorsak dilimiz Türkleşecektir. Baş-kaları bizden üstün diye düşünüyorsak dili-miz yavaş yavaş Türklüğünü kaybedecektir. Dilimiz nasıl Türkleşir diye sormayınız. Bu dil insan iradesiyle Türkleşecektir. Bir dile insan iradesiyle kelime sokmak kabil de-ğildir, düşüncesi tamamen yanıştır. Bu dil vaktiyle münevverlerin iradesiyle nasıl Türk-lüğünü kaybederek melez bir hale geldiyse yine münevverlerin iradesiyle benliğini bu-lacaktır. Arapça ve Acemceden giren kelime-lerin vaktiyle Türkçede karşılığı yok mu idi? Hemen hepsinin karşılığı vardı. Fakat münevverler, asırlarca onları bırakıp da Arapça ve Acemcelerini kullandıkları için bu Türkçe sözler unutuldu. Evvelce aleyhimize cereyan etmiş olan bir dil vetiresi bugün neden lehimize cereyan etmesin? Biz inançla ve samimiyetle istersek bu iş olacak, hem de pek çabuk olacaktır.

Sayın Faik Âli beyden beni uydurma sözlerle tarafdar sanmamamı rica ederim. İlmî yolda yürünmesini ve işin dil bilgin-

Ayşe

Ak bulutlar içinden yola doğarsın, Ayşe
Alacaktır tanyeri; bekle, ağarsın, Ayşe.
Toprağa adaklanmış bir incecik fidansın
Biraz da başkaları kırılınsın, varsın, Ayşe

Omuzlarında testin, elle rinde orağın
Üç saatlik bir yolun ucundadır durağın.
Dere, tepe düzse de yolu sarpçadır dağın;
Saçların bu uğurda neden ağarsın, Ayşe?

Sen kanlı ter dökersin, kara taşlar bağ olur,
Çevrendeki başaklar bir altından ağ olur,
Sessizce kavruluşun içerime dağ olur;
Yine de gülümersin, nasıl kibarsın, Ayşe!

Seni eller tanımaz, yurdumun sarı gülü;
Güzelliğin bir kara feraceyle örtülü..
Kara gözler parlasın, ser alına kâkülü;
Bulutta güneş gibi bir yok bir varsın, Ayşe!

Erine eş olan sen; yurda evlât veren, sen;
Hamurunu pişiren, ekinini veren, sen;
Yurda bir (omay) gibi kanadını geren, sen;
Umut gibi her yerde kalbe dolarsın, Ayşe!

Mor gölgeler inerken akşam ıssız tarlaya,
Eş olursun tepeden yükselen solgun aya;
Yol, bir dolaşık çile; ömür yetmez sarmaya,
Çöllerde açılmadan solan baharsın, Ayşe!

Yavruların beklesir sokaklarında köyün,
Onları doyurmaya şimdi de evde öğün!
Erkeğinin gözünde bir başka kadın, düğün;
Bir işleyen yaran var, milmem kim sarsın, Ayşe?!

Şükûfe Nihal

lerine bırakılmasını isterim. Bazılarının id-dia ettikleri gibi dilimizin Türkleşmesi işinin sanatkârlara bırakılmasını da doğru bul-mam. Bir sanatkâr dile nihayet iki üç keli-me sokabilir. Halbuki bu dâva iki üç keli-melik dâva değildir. Sonra, dile kelime so-kacak sanatkârlarda milli kültür ve milli imanin aynı zamanda mevcut olması lâzım-dır. Hani öyle sanatkâr? Milli destanları, Orhun yazıtlarını, Kaşgarlı Mahmudun ki-tabını, Dede Korkudu, Türk tarihini âdeta ezbere bilen, onlardaki ruhu kendi ruhuna sindirmiş sanatkârlar nerede? Bunlar tabii bir gün yetişecektir. Fakat onlar yetişince-ye kadar da ilim gözüyle dil işinin tasfiye-sine girilse fena mı olur?

Bana öyle geliyor ki birçokları gibi sa-yın Faik Âli beyin itirazları da fikri olmak-tan ziyade hissi bir kaynağa dayanıyor. Yanı değerli şair, alışığı, güzel mahsuller verdiği eski dili bırakarak yeni bir dile alışmaktaki güçlüğü takdir ettiği için bir muhafazakâr-lık duygusuyla hareket ediyor. Bir de, yeni dil ortaya çıkınca kendisinin şair Faik Âli değil, Türk edebiyatına hiçbir şey verme-miş bir Faik Âli oluvermesinden çekiniyor. Muhterem şair bu korkusunda haksızdır. Çünkü dil ne kadar Türkleşirse Türkleşsin eski edebiyat yine bizim öz edebiyatımızdır ve Faik Âli de orada kazanmış olduğu yer-i asla kaybetmiyecektir.

Alparslan

Hüseyin Namık ORKUN

Öyle insanlar vardır ki ideali için didi-
çarpışır, ölür. Ve ideali olduğu için de
adan didirir, yılmadan çarpışır ve
kmadan ölür. Bazen vukuat, bazen mu-
ve bazen de tarih kendisine yâr çıkmaz.
ifet bütün bunları yenebilmektir. Yen-
ise idealine kavuşmuş, yencememiş ise bu
s yolda müsterih ölmüştür. İşte
büyük Türk idealini kurmak için
çabalamış, fakat buna erişmeden
ölür.

İnsanlar vardır ki gerek harekât ile
rek icraat ile bir ideal sahibi gibi gö-
Hakikatte ise onlar ideali basamak
apmak, külâh kapmak, yaranmak ve gü-
mü gün etmek için çabalarlar. Bunları iyi
mak, samimi olanlara bağlanmak ve
li kendine hizmetkâr değil kendini ide-
hizmetkâr sayanları saymak ve tanımak
ektir.

Yavuz Sultan Selim de icraat ile bir ide-
sahibi gibi gözüktür. Hep Şark ile, İslâm
mi ile uğraşmış ve bir İslâmcılık ideali
mak ister gibi hareket eden bir padişah
muştur. Halbuki Lûtfi Paşa Asafname-
nde onun frenk diyarına sefer için hazır-
ndığını yazdığı gibi bir yabancı sefir de
uzunun üzerlerine hareket edeceğini bil-

Horasanı idare eden Alparslan bütün
yada Türkleri birleştirerek büyük bir
devleti kurmak lüzumunu görmüş ve
mececi Tuğrul beğ öldükten sonra Selçük
lûna çıkınca bu mukaddes ideali başara-
mek mevkiine de geçmişti. Fakat hâdis-
er ona yâr olmadı. Şarkla uğraşacağı yer-
Garpla çarpıştı ve teyakkuzu elden bir-
letti için de emeline kavuşmadan öldü-
du.

Alparslan tahta çıkar çıkmaz evvelâ
endi akrabalar ile uğraşmak mecburiyetinde
almıştı. Hanedana mensup olan bir takım
ensler isyan etmiş, Alparslan da bu isyan-
bastırmıştı, ki bu harblerden birinde
meşhur Kutlmuş vefat etmiştir.

Alparslan büyük Şark seferine çıkma-
evvel Azerbaycan ve havalisindeki bazı
aletleri kendi mülküne ilâve etmek, bu-
çıkabilecek karışıklıkların önüne geç-
istiyordu. Binaenaleyh aslen İndo-
erman olduğu tarihin en sarîh bir haki-
bulunan Ermeni ve Gürcülerin üzerine
ümüş, bütün buraları itaat altına al-
ştı. Bundan sonra tekrar Şarka dönmüş,
at Garpta da gelebilecek bir tehlikeye
şı koymak ve Bizans arazisinde akınlar
nak için kuvvetler bırakmıştı. Bu sıra-
garp tarafları gene karışmağa başlayın-

Cennet ve Cehennem

Yusuf Mardin'e

Bu akşam bilmediğim bir âlem içindeyim,
Ya rüyada bir seyyah, ya semavî Çindeyim...

Bir orman yangınıyla kızardı karşı dağlar,
Taraf taraf tutuştu meş'aleler çırağlar,
Bir renge girdi eşya günün altın tasında.

Bu kızıl kâinatın gezerken ortasında
Birden alev alıyor, düşünceler, duygular
Ateştir burda hattâ ateşe düşman sular...
Burda her göz ateştir, her gönül ateşperest
Ateş vermiş çizdiği esere bir çiyredest!..

Duyuyorum bu akşam, din gibi, sevdâ gibi,
Ne duyarsa içinden bir mecusi rahibi :
Andırıyor Hisarlar birer tütsü kabını,
Leylekler ezberliyor Zerdüşün kitabını,
Benziyor bir mermere alnını koyan dere
Bu ateş mâbedinde bir ateşten ejdere.
Parlıyor bir damla kan çamların sorgucunda,
Birer kâğıt fenerdir meyvalar dal ucunda.
Gördüm, sihirbaz gibi geçtiğini üç kızın,
Bu ateş âleminin içinden yanmaksızın!..

Bu bir ateş bayramı, bir vakitsiz donanma,
Sandım, ömrüm bitecek bitmeyecek bu yanma!

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL

ca tekrar bu havaliye gelmiş, bu sefer
Gürcüstan fütuhâtını ikmal etmişti.

Garptaki Türk akıncı kuvvetleri Bizans
imparatorluğunun şark hudutlarını altüst et-
meğe başlayınca Bizans hükümdarı bu ta-
raflardaki kalelerin tahkim için emirler
vermiş, fakat ömrü vefa etmediğinden ye-
rine geçen kiralıca de bu tehlikeye karşı
koyabilecek olan Romen Diojen ile evlen-
mişti. Romen Diojen 1068 de bu havaliye
gelmiş, kendisi galebe çalarken ordusunun
diğer kısmının mağlûp olduğunu görmüş,
süratli hareket eden bir orduya, çalâk müf-
rezelere malik olan Türkler bir taraftan im-
parator ile uğraşırken diğer taraftan da baş-
ka yerlere hücumla başlayınca elde ettiği
muvaffakiyetlerle iktifa ederek geri dönmüş-
tü.

Romen Diojenin Şarktaki bu seferleri hiç
bir netice vermiyor, Türkler gene akınları-
na devam ediyorlardı. Bizans imparatoru
Türklerin hareketlerine nihayet vermek için
kuvvetli bir ordu ile harekete karar vermiş
ve bu havaliye geldiği vakit bir tesadüf
eseri olarak Alparslan da bu taraflarda bu-
lunmuştu.

Alparslan bu havalide harbe müsait bir
yer bulmuş, Malazgirt ovasına gelerek mü-
sait yerleri tutmuştu. Romen Diojen de bu-
raya gelmişti. İmparatorun ordusunda Ru-
meliden gelen Oğuz Türkleri de vardı. Oğuz-

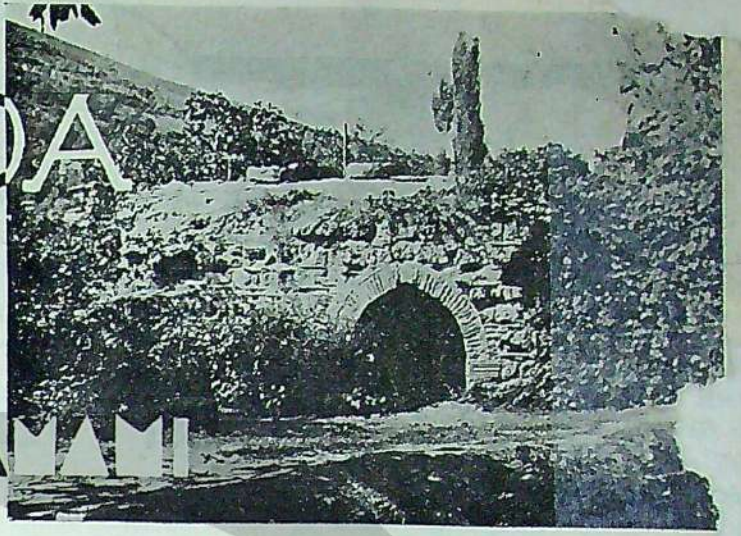
lar karşılarındaki çarpışacakları kavmin
Türk olduğunu, hattâ kendileri gibi Oğuz-
lardan olduğunu görünce derhal Selçük or-
dusuna iltihak etmişlerdi, Çünkü Türk Tür-
ke silâh çekmez.

Alparslanın ideali Şarkı. Onun bu harb-
den bir gayesi yoktu. Binaenaleyh Bizans
imparatoruna sulh teklif etmiş, fakat ordu-
sunun çokluğuna güvenen imparator yük-
sekten atarak bu teklifi akim bırakmıştı.
Harb bildiğimiz neticeyi verdi. Çünkü bugün
dahî harbe sade kemiyet değil bilhassa
keyfiyet de mühim rol oynar. Döğüşmek için
adam çokluğu değil imanlı insanlar gerek...

Alparslan Anadolunun kapılarını ku-
mandanlarına açtıktan sonra Şarka dönmüş,
artık büyük idealini yerine getirmek için
hareket etmişti. Bu mukaddes gayeye eriş-
bilmek için yoluna devam ederken küçük
bir kaleyi şiddetle müdafaa eden bir kahra-
manı nihayet eline geçirmiş, herkesin içinde
bu kahramanın hareketini takdir edeceği
yerde takdir etmiş ve kendisine güvenerek
onu bizzat öldürmek isterken her şeyin ken-
disi için yok olduğunu gören kumandan da-
ha evvel davranarak onu şehit etmişti.

Alparslan öldü; fakat Türk ideali öl-
medi ve Türk dünya yüzünde mevcut ol-
dukça onun mukaddes ideali de daima ya-
şıyacaktır.

BURSADA GARIPLER VE BEKÂRLAR HAMAMI

Yazar : Rıza YALGIN

Mudanya yolu üzerindeki garipler hamamı

Bizim memleketimizin hususiyetleri ötedenberi meşhur fıkralarla süslenir ve bu fıkralar âdeta konuşmaya zemin olan bir imtihan nevini andırır.

— Bursaya gittiniz mi?

— Evet gittim.

— Altı şadırvanlı minare ve camii ziyaret ettikten sonra bir musluğu soğuk bir diğeri sıcak akan havuzdan abdest aldınız mı?

Bu sorğu eskiden Bursa'nın kendine mahsus bir karakteri sayılır ve bundan sonra memleketin bütün meşhur şeyleri ortaya konarak güzel konuşmalara vesile olurdu. Bugün altı şadırvan ve üstü minare olan Demirtaş paşa minaresile yine altında şadırvanı olan Kozak hanı mescidi yerindedir; fakat Çekirgede Birinci Murat camii'nin karşısındaki o meşhur şadırvanın ve bekârlar hamamının artık sıcak suyu yoktur.

İnsanlar odunla ısınan hamamlardan önce çok eski zamanlarda tabii sıcak suları şifa membarı olarak talarlardı. (*)

Bizde bu nevi sıcak sulara umumiyetle kaplıca denir (bunların çok sıcak olanlarına kaynarca, az sıcak olanlarına ise ılıca denmektedir.)

Bursada hamam nevilerinin her türlüüne bol, bol raslanır. Bunların

(*) Herodot: dördüncü kitap 75 nci fıkra (Yunanlıların buğu hamamları) bu nevidendir.

en mühimlerinden biri «Garipler ve Bekârlar» adını alan hamamlardır.

XIV - XV inci asırda Avrupalıların hristiyanlık vaftiz banyosunun üstüne hamam olmadıkları devirlerde Bursada tekâmül eden bu ihtiyaç garipleri ve bekârları bile hesaba katmıştır.

Dindar ve servet sahibi Türkler cami, medrese, han, çeşmelâr, sebiller ve imaretler hayrat ederken kimsesizleri düşünerek memleketin muhtelif semtlerinde sağlam ve parasız hamamlar da yapmışlardır.

Bugün hâlâ binaları mevcut olan bu hamamların dört tanesi meydandadır :

1 — Kara Mustafa altında bekârlar hamamı.

2 — Mudanya yolu üzerinde garipler hamamı.

3 — Çekirgede Küplüce hamamı.

4 — Hüdavendigâr camisi karşısında bekârlar hamamı.

Baştan birinci ve ikinci hamamlar hergün birçok fakirlerin hâlâ emrindedir. Üçüncü hamam bozulmuş, dördüncü hamam ise maalesef helâ olmuştur.

Otuz sene evvel hayretle gördüğüm bu hamamın helâ ve karşısındaki bir musluğu soğuk ve bir musluğu sıcak akan bahçe havuzunun bu hale düşmesine sebep sekiz on masuralık sıcak vakıf sularının Çelikpalas otele satılmış olmasından ileri gelmiştir.

Modern bir hamam için bir havuz ile bir bekârlar hamamı suyu feda olabilir. Fakat, bu havuz Hüdavendigârın yapısı, bekârlar hamamı ise XV inci asırda dünyanın hiç bir yerinde eşine raslanmayan en son sistem, yani yirminci asrın hamamı olması itibarile acıdır.

Beş asır önce yapılan Çekirge bekârlar hamamı yedi kamaralı ve tıpkı asrımızda olduğu gibi her hücresi tek adama mahsus tam asri bir hamam örneğidir. Zaten hamamın bu tarzda yapılmış olması onu derhal ve kolayca en çirkin olan bugünkü durumuna düşürmeğe sebep olmuş değil midir?..

Beş on sene önce, içinde yedi kirin teker, teker temizlendiği Çekirge Hüdavendigâr hamamı şimdi helâdir.

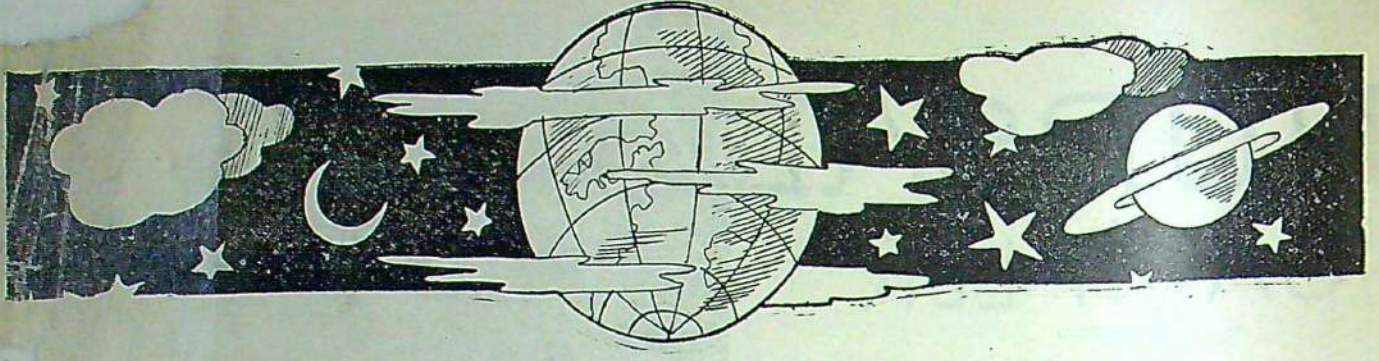
En yüksek bir medeniyet vasfı ve gene modern bir bilgi eseriyle yükseltmeğe medar olacak olan güzel yapıyı keşke ikinci defa görmüş olsaydım!

Diğer üç hamamın yapı tarzı birer havuz ve birer kurnadan ibaret eski sistemdir.

Hüdavendigâr bekârlar hamamının teker kişilik olması bekârların fakirlerin bütün hususiyetlerinin vaftile düşünülmüş olduğunu belirtmektedir.

Bu yazımda bundan arta kalan fikir ve düşüncelerimi okuyucuların bırakıyorum.

R. YALGIN

Bizde zaman ölçüsü

Yazan : Emin Âli ÇAVLI

Eski Türkler güneşin zahiri hareketine uygun olan ve yazı kışı tâyin eden bir takvim kullanıyorlardı. Bu takvimin rûsubu yakın vakitlere kadar Eski Türk kitaplarında geçiyor ve buna Takvim-i Türkân deniyordu. Bu tarza göre yıl, gece ve gündüzün müsavi olduğu ilkbaharın ilk gününde başlıyordu. Bir yıl on iki aya ayrılmış, on iki yıl da bir çağ itibar olunmuştu. Bu on iki yılın her biri Türklerce müesses bir hayvana nispet edilirdi. Başına Yenigün denirdi.

Büyük Selçukilerden Celâlettin 1078 tarihinde takvimi islâh ettirerek güneş sistemini koydu ve yılbaşını da yenigün tercümesi olan nevrûz tesmiye ettirerek tesit ettirdi. Hâlâ İranda gece ve gündüzün müsavi olduğu, yılbaşı için en uygun zaman tebci olunur.

Fakat takvim için yapılan bu islâhat hiç bir zaman devamlı bir tesir yapmamıştır. Kameri sistem müstakir bir surette devam etmiştir.

Türklerin kullandığı takvim usulünün ikincisi kameri sistemdir. Kameri arz etrafında on iki kere dönmesi yaz ve kışa müsavi gibidir. Eğer bu müsavat tam olsaydı beşeriyet takvimin buhranından kurtulurdu. Çünkü bu semadaki hareketi, safahatı gayet vâzih görünür. Onun için takvim azedilirken istisnasız bütün milletler kameri esas kabul etmişlerdi. Bugün ile bir yıl on iki ay telâkki etmek kameri hesabından arta kalmış usuldür.

Fakat kamerin bu safahatı ile yaz kış arasında hiç bir münasebet yoktur. İnsanlara lâzım olan ise mevsimlerdir. Mevsimler ise kamerin ha-

reketi ile değil arzın güneş çevresindeki dönümü ile vukua gelir.

Vakıa arzın güneş etrafında dönüşü dört buçuk asırdanberi malûmdur. Evvelce bu hareket başka bir şekilde kabul olunuyordu. Güneş sema kubbesi üzerinde bir sene içinde tam bir devir icra ediyor denilirdi. Bu devre de her ay güneşin sema kubbesi üzerinde bir burca misafir gitmesi ile intikal olunuyordu. Güneşin bu zahiri hareketini takip etmek zordur. Bugün bile bu zahiri hareketi müşahede ve izah etmek herkese müyesser olacak derecede basit değildir. Gök yüzündeki bu müşahede zorluğuna karşı arz üzerinde mevsimlerin zuhuru, havatı nebatiyenin değişmesi gibi hâdiseler güneş yılını vazihan bildiriyordu. Şimdi bu mevsim tahavvülünü kameriye göre tanzim etmek lâzımdı. Bu usul de kolayca bulundu. Her üç kameri yılında bir ay ilâve olunuyordu. Sene on iki ay değil on üç ay oluyordu. Eski çağ milletlerinin hemen hepsi bu sistemi kabul ettiler. Araplar da bu usulü Yahudilerden almışlar ve hac mevsiminde sene tashihlerini yapmışlardı.

Fakat islâm dini intişar edince bu tashih katiyen ortadan kaldırıldı. Ve seneler kamerin devri ile hesaplandı.

Hicretin on yedinci senesi Hazret-i Ömer zamanında Basra valisi yazdığı bir tahriratta aldığım emirde şaban ayı diye yazılıyor. Acaba hangi şaban? Geçen yıla mı ait, gelecek yıla mı? Bir türlü kestiremiyorum, demişti.

Bu istizan vesile oldu. Peygamberin doğumu, ilk vahiy tarihe başlan-

gıç için güzel bir hâdise teşkil ederdi. Fakat bunlar hakkında sıhhatle hiç bir kimse malûmat verememişti. Ölüm malûm bir vaka idi. Fakat hüznle dolu bir hâtırayı canlandırmağa ne lüzum vardı. Hicret ise hem bilinen ve hem tebci edilmesi lâzım gelen bir hâdise idi. İslâmiyet bu seneden sonra izzet ve ikbalini bulmuştu. Ayları, kamerin hareketi ile hesaplanmak, başlangıcı hicret olmak üzere bir takvim meydana geldi. Mevsimleri göstermeyen bu takvim bugüne kadar muntazaman işlemektedir. Hicretten bugüne kadar 1361 sene geçmiş, yani kamer bu müddet esnasında arzın etrafında 16332 defa dönmüş demektir. Bu dönüşün mevsimlerle alakası yoktur. Hicretten bugüne kadar 1320 defa mevsim değişmiş yani kamer, yaz ve kışa göre kırk bir sene fazla dönmüştür. Kamerin bu devri ile aşure, mevlût, ramazan, bayram gibi dinî günler muttariden cereyan ediyor, fakat mevsimler bilinmiyordu. Bunların bazan kışa ve bazan da yaza geldikleri vaki idi. Mevsimlere nazaran bu dinî günlerin her sene on bir gün kadar ilerlediği görülüyordu.

Hükûmet maaşlarını, masraflarını bu kameri aylara göre tanzim ederdi. Fakat verginin bir kısmının bu aylara göre alınması mümkün değildi. Varidatın en mühim kısmını teşkil eden buğday vergisi kameri senesine göre değil güneş senesine göre taayyün ediyordu. Mevsim gibi hayati bir zaruret, varidat gibi hükûmetin göz önünde tutması lâzım gelen bir mecburiyet ikinci bir senenin istimalini meydana çıkardı. Bu suretle aylar, güneş yılına göre sayılacak, fakat her otuz üç yıl-

da bir, güneş senesi eksik geleceği için o da siviş denip atlatılacaktı.

Bu karışık sistem Abbasiler zamanındanberi malî işlerde kullanılmıştı. Zamanımızdan yetmiş sene kadar evvel hükûmetin borçları için çıkardığı konsolit kâğıtları üzerinde siviş senesi unutulmuştu. Böylelikle resmî evrak üzerinde iki tarih ayrı ayrı yazılmağa başladı. Bugün aralarında üç sene fark husule gelmiştir. Malî tarih, hata ile dolu bir sistemdir. Hicretten bugüne kadar 1320 güneş yılı 1361 kamer yılı geçmiştir. Halbuki el'an nüfus kâğıtlarımızda, bazı resmî işlerimizde kullandığımız tarihe göre hicretten bugüne kadar 1358 sene geçmiş demektir, ki hata vazihan görülmektedir.

Öyle olduğu halde bu hatalı ve sistemsiz tarihe el'an birçok yazılarımızda tesadüf olunmaktadır. Ve bu istimal bir iki misale sığmayacak kadar çoktur. Hükûmet bu malî yılı tashih için birinci Umumî Harpte Meclisi Mebusana bir takrir verdi. Efrenci milâdi takvimini kabul ederek Avrupa ile aramızdaki takvim farkını kaldırmak istiyordu. Bir kere güneş aylarımız arasında on üç gün fark vardı. Bizde martın biri ise onlarda martın on üçü idi. Bu on üç gün fark bir yılın tam üç yüz altmış beş gün altı saat olmamasından ileri geliyordu. Şarkta kesirler göze alınmamış Jül Sezar'ın kabul ettiği gibi her dört senede bir kebise yapılarak takvim muttariden işlemişti. Halbuki bir yılda kesir altı saat değil 0,242216 dır. Arada on bir ve küsur dakika fark vardır. Bu fark küçük zamanlar için ehemmiyetsizdir. Fakat asırlara nispet edilirse arzın hakiki hareketini bu usul takip edemez demektir. Onun için Papa Greguvar mevsimlere ve dinî günlere tesir eden bu dakikalara ehemmiyet vermiş ve bir sistem kurarak bu hatayı tashih eylemiştir. Biz tashih edilmeyen yıl usulüne rumi, diğerine de efrenci deriz.

1582 tarihine kadar bir takvim usulü vardır. Bu tarihte Papa Greguvar neşrettiği bir fermanla takvimden on gün tarhetti. Her yüz sene sonunda kebise yapılmıyacak, fakat dört yüzle taksim edilebilen seneler bu tenzilden müstesna kılınacaktı. Greguvarın bu tashihinden sonra geçen asırlar sonunda birer gün kebise yapılmıyarak aradaki fark on üç güne çıktı. İşte me-

(Sonu 14 üncü sahifede)

Oğuzname'den :

Y u ğ

Damı dokuz kubbeli, dört köşeli bir çadır |
Kapısında yasakçı dalkılıç dokuz batır,
Ölen Hakan Oğuzun yattığı çadırdır bu!
Acı boru sesleri... başlamak üze yağ.
Git gide duyulmakta ölümün acılığı,
Dünkünden daha içli kopan sağı çığılı.
Engin bir su coşuyor gibidir durup durup,
Bir su ki, dalgaları insanlar grup grup.
Toprağı eşmekteler aygırlar kişneşerek..
Yoktur yaşlanmıyan göz, parçalanmıyan yürek;
Yoktur bükülmiyen baş, solgunlaşmıyan, beniz;
Yoktur göğsü kalkmıyan el, yere çökmiyen diz;
Yoktur yolunmıyan saç, yumruklanmıyan bağır.
Öğüde, avuntuya bütün kulaklar sağır..
Şüphesiz ki, en kara günüdür Gün Ortac'ın;
Kazandığın sevgiyi açıklamakta acın.
Ayrılmıyor acını duyuşta avratla er;
Ayrılmıyor acını duyuşta beyle nöger;
Gönül gönüle gelmiş yaslanıyor bir yurtlu,
Oğuz sana ne mutlu, Oğuz sana ne mutlu!!!
Hakanın yakınları, inaklar, şadlar, hanlar,
Ve zorlu döğüşlerde ölenmiş kahramanlar
Atlandılar, durdular, yedişer dizilerek.
Ellerinde bıçaklar, yüzlerini çizerek,
Otağın etrafında ahenkli feryatlarla
Yedi yol dolaştılar dolu dizgin atlarla,
Mahmuzlardan süzüldü karışıp göz yaşı, kan..
Tabutun başucunda coşa gelen Başozan
Bir katı yere baktı, bir ırk göğsü baktı,
Ve kolca kopuzuyla koyak bir ağıt yaktı....
Ölüye ait eşya, ve de atı yakıldı,
Külleri cesed ile toprağa bırakıldı.
Tekrar mezar dolayı dönüldü yedi kere.
Ardından Oğuz Hanın nâşı gömülen yere
Açtığı savaşlarda kesmiş olduğu başlar
Sayısınca dikildi (Balbal) denilen taşlar.
Gelecek çağlardaki nesiller hatırlandı,
Balballardan birine şu sözler satırlandı :
Ey yolcul. Balballarla donatılan bu toprak
Çavlı Hakan Oğuzu saklıyor kucağında.
Eşlenilmez gücünü bütün diller sav yaptı
İhtiyar arzın yedi iklim, dört bucağında.
Nice ağıhyan güldü, bir gülen ağlamadı,
En ak günler yaşadı (Türk Budunu) çağında..
Yüksek gururlariyle şöhetlenmiş kaanlar
Bozguna uğradılar önünde ordu ordu.
Gelin duvaklarından kefenler yapan eller
Saray bahçelerinden ona çelenkler ördü.
Bilinsin ki, şu acun varlandı varlanalı
Eşini ne bir beşik, ne de bir mezar gördü!!!

Basri GOCUL

ŞİİR ve İLHAM

Yazan :

Edip AYEL

Günay, S. 42, 11 Temmuz 1942, s. 12.

Fuzulî'yi okuduğumuz zaman baş-türlü bir şiir karşısında bulunduğ-u hemen sezeriz. Nevini tâyinde ş-lük çektiğimiz bu başkalık bize ay-nı tarif zorluğunu çektiren bugünkü halis şiiri, öz şiiri hatırlatır. Fuzulide şahidi olduğumuz fevkalâde kesif şiir heyecanı bize nazım kisvesine bürün-müş bir ibadet hissini verir. O şiirde o kadar derin bir büyü vardır ki mısralar bizi okunan bir dua gibi huşua sevke-der. Zannederiz ki o manzume bir buhurdandır ve biz ondan intişar eden ilâhî hava ile tûtsülenmekteyiz.

Bu içten fişkıran şiir çağlıyanının yalnız bir kelime oyunu neticesi olma-dığı besbellidir. Bu ancak kökü derin-lere dalan ilhamın tezahüründen baş-ka bir şey olamaz. İlham ise halis şiir-in esasıdır. Fakat ilham hakikaten

alamaz. İlham kelimesile hülâsa ettiğ-i-miz bu içten gelen tazyika bazı şairler ilâhî bir kuvvet gibi hürmet ve inkiyat ederler. Esasen başka türlü harekete de imkân yoktur. Şairi yazı yazmağa sevkeden bu iç kuvvete ne isim veri-lirse verilsin tatmin edilmedikçe ağla-mak ihtiyacında olduğu halde boşana-mıyan bir insanda hasıl olan ıstırap ve sıkıntı meydana gelir. Şair, şiirini yaz-madıkça hafifleyip bu sıkıntıdan kurtu-lamaz.

İlhamlarının derecesi ne olursa olsun bütün şairler içlerindeki şairlik heyecanını okuyucuya duyurmaktan başka bir şey düşünmezler. Ortaya ko-nulan şiir «halis» ise okuyucu da şairin deruni heyecanına benzer bir ürperme duyar. İşte «Brémondien» mânada öz şiir buna derler. Buna nazaran heyecan şairden okuyucuya geçmedikçe ortada öz şiir olamaz.

Bir de «Valeryen» mânada öz şiir vardır ki o da, yalnız okuyucunun bu deruni heyecanı, bu ürperişi duy-duğu halde şairin bütün soğukkan-lılığını muhafaza etmesi, yani ilham-dan müstağni kalmasıdır. Filhakika Valery'ye nazaran sıkı bir nazım tek-niği sayesinde ilhama muhtaç olmadan öz şiir ibda etmek mümkündür. Bu meşhur Fransız şairinin iddiasınca ne-sirle söylenebilecek her şeyi şiirden uzaklaştırmak sayesinde öz şiir elde edilebilir. Şiir maddesi üzerinde çalış-mak, çabalamak, ter dökmek şairi ilhamdan müstağni bırakabilir. Yani herkes nazım tekniğine bir de tecrit ve teksif kabiliyetine malik olmak şar-tile şair olabilir. Onca şiir bir nevi imâl (fabrikasyon) dir.

Akıl tamamen başta olarak ke-mali vuzuh ve sarahatle yazılacak zayıf bir eseri, ilham neticesi olarak insanın kendinden geçerek ibda ettiği bir şahesere tercih ettiğini Valery bir makalesinde açıkça yazmıştır. Başka bir yazısında: «İlham bize bir güzel şey ihsan etmesine mukabil bir milyon saçma da yazdırır» der.

Bu katî hükümlere rağmen şair olmak için yalnız akıl ve zekânın ki-fayetine kani olan bu şair tenakuzlara düşmüştür. Bunlardan Valery'nin il-hamı büsbütün yabana atmadığını, onu kısmen olsun kabul ettiğini anlıyoruz. Meselâ: «İlâhlar bize bazan lûtfen bi-rinci mısraı ihsan buyururlar» der ki bu her hangi bir manzumeye ilk önce ilhamın tesirile başladığını itiraf de-mektir. Yine başka bir yerde: «Ara-mak demek, bir tesadüf veya uykuya benzer bir tahayyülle insanın kendini bir şey bulabilecek bir hale getirmesi, çakması beklenen kıvılcıma bir saha hazırlaması demektir.» dediğini oku-ruz. «Kıvılcım» ın lüzumunu bu su-retle kabul eden Valery, onu tevlit eden ilhama da bu suretle bir kıymet vermiş olmaktadır. Bu şair yine bir yazısında kendisini muayyen bir ke-lime kombinezonunu kullanmağa mec-bur eden lâfza ait bir nur, bir ışıkla karşılaştığını yazar ki bu da ilhamın bir başka türlü tarifi sayılabilir.

Valery'nin lehine kaydolunacak bir nokta da ileri sürdüğü nazariyenin şahsi olduğunu itiraf etmesidir. «Haklı olduğumu iddia etmiyorum; yaratılı-şımın böyle olduğunu söylüyorum.» demek tevazuunu göstermiştir. Demek bu şair ilhamsız şiir yazılacağını indi olarak iddia etmekte ve bunu ispat edememektedir. Kendi şiirlerinin en güzelleri bunun aksini ispat etmekte-dir.

Filhakika bu şair Fransız edebi-yatına o kadar güzel mısralar hediye etmiştir ki bunların ilhamsız yazılabil-mesi bir mucize teşkil ederdi. Buna mukabil yalnız zekâ ve tekniğe güve-nerek yazdığı öyle manzumeler de vardır ki öz şiirin öz düşmanı olan didaktik manzume nevine bir misâl teşkil edebilirler.

Bu satırları Eflâatun'un şu sözü ile bitirmek isterim :

«İlhamla yazan bir şairin şiiri daima soğuk kanlı bir şairin şiirini hu-sufa uğratacaktır.»

Edip AYEL

İlhamının derecesi ne olursa olsun her şair yazdığı şiirle, bu şiire son şek-lini vermek için lüzum gördüğü tashi-hler, ilâveler, tâylar yapmakla benliğinin karanlıklarında beliren deruni ihtilâfi halle çare aradığının belki farkında de-gildir. Bu bir kurtuluş, bir iç boşaltma işidir ki her şairde şuurlu bir mahiyet

Tefrika No. 10

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

Güvertede, benden başka üç yolcu var: Orta yaşlı, esnaf kılıklı üç yolcu. Uyuyan gözlerle kıyı sularına bakarak yarım kalmış rüyalarını tamamlıyorlar.

Karşı tepeler hâlâ sislerin cibinliği altında.. Deniz, hâlâ mahmur.. Yalıların pencereleri uyanmamış.. Kayıkhaneler, karanlık ağızlarını açmış, esniyor.. Vapur bile, siyah saçları omuzlarına dökük, uykusunda gezen bir hayalet: Denizde, çıplak ayaklarla, suları uyandırmaktan çekinerek yürüyor..

İçimdeki meyhaneyi, serin Boğaz rüzgârile yıkıyorum.

Vapur Kandilliye yaklaşırken kahveci geldi: Annem, pandispanya ile çay göndermiş.

Bu ikram karşısında, yalıdan nasıl kaçtığımızı daha iyi düşünüyorum..

Yalıdan kaçtık!

Bu firarı ilk haber alan, muhakkak Karanfil Kalfa'dır. Pembe avuçlu siyah ellerle kahvaltı sofrasını hazırlarken her sabah pencereden şakalaşırdık.

Şimdi, yatak odamızın kapısı önünde, kimbilir hayretle açılmış kaç ağız var!

Yengemin, nasıl pişkin bir gülümsemeyle baş salladığını, Mehru'nun nasıl tutulmaz bir kakhaha ile fıkırdadığını ve Şehnazın, nasıl düşünen göz-

lerle baktığını görüyorum.

Elimdeki ucu ısırılmış pandispanyayı balıklara attım. Şakaklarım çatlıyor...

Öğle yemeğini, muşamba örtülü masa üstünde, karşı karşıya yedik: Peynir, ekmek, üzüm..

Annem :

— Yazın hiç sıcak yemek çekilmiyordun, değil mi? diyor.

Ben, ağızda büyüyen lokmayı yutmaya çalışıyorum.

Şimdi Boğaz ne güzel, bahçe ne serin ve onların sofrası ne neşelidir!

Güneş dolu sokakta, sakanın eşeği anıyor.

— Bak, şu salkım çok güzel Nihat...

Uzattığı salkımı alıyorum, tekrar susuyoruz..

Tahta minarede, müezzinin beyaz takkesi göründü.

Kafesten elenen öğle güneşi, yerde delik delik yatıyor.

Beyaz peyniri, ekmeğin taze kağına sarıp ağızma sokuyorum.

Pencerenin kenarındaki testi terlemiş. Bardağıma su koyarken, ilk defa annemle göz göze geliyoruz. Gü-lümsüyorum. O da gülümsüyor, soluk dudaklarının aylardır unuttuğu, iğreti bir tebessümle... Sonra, gözleri yarı-

kapalı, başını ağır ağır sallıyor :

— Yaaaaa!..

Odamda, şakağıma iki yumrukle dayamış, düşünüyorum: Ne yapmalı?

Geceki ziyafet sofrasından sabahın ilk vapuruna elele koşan bu rezalet, masum bir çocuk suçu h nasıl gelebilir?

Bir mektup yazmayı düşünüyorum: Bütün kabahati o üç kadehe dolduran bir mektup!

Elimin üstüne bakıyorum: Şehnazın dört tırnağı duruyor. Ve kulağımda hâlâ onun tiz sesi var:

— İçmel..

Parmaklarımın arasında kalem, önümde kâğıt, böyle ne kadar durdum?.. Başımı çevirdiğim zaman annemin nefesi yüzümdeydi :

— Nihat, bu sıcakta evde oturulmaz oğlum.. Haydi, biraz çık da arkadaşlarına git..

Masanın üstüne bir şey bırakıp çıkıyor. Bakıyorum, yeşil çuhaya, cömertliğinin gümüş mührünü basmış : Koskoca bir mecidiye!

İki parmağım yelek cebimde, mecidiye ile oynuyarak pencereden bakıyorum: Komşunun kapısında eşya yüklü bir manda arabası duruyor. Kü-t (Lütfen sayfayı çeviriniz)

Şarkı

Gel, yosma güzel, davete kanmış oluver gel!
Gel, bir kerecik aşka inanmış oluver gel!
Korkar bilirim yaklaşamaz hüsnüne âteş,
Gel yaklaşıver sen ona, yanmış oluver gel!

Gür saçlarının örgüsü bir lâhza çözülsün,
Aç, göğsüne gül, sinene mehtap dökülsün,
Bülbül şakınsın, havz uyusun, fısıkiye gülsün...
Gel sevdiceğim, davete kanmış oluver gel!

Rüstem AKINSU

Birleşen iki nehir

Tarih boyu aktığı yerden alıp hızını,
Koşmuş deli Kuzğuna Kür çağlaya - çağlaya,
Görünce baş ucunda Derli Türkmen kızını,
Aras ta derde gelmiş yas bağlaya - bağlaya...

Kucaklaşmış o yerde birleşmiş iki baci,
Biri aşkım, varlığım, biri başımın tacı..

Birinde Kafkas kızı yıkamış gür saçını,
Yolunda kurban etmiş benim gibi kaçını,
Biri eş bulmaz dökse, gizli gizli içini,
Yanarmış öz derdine kalb dağlaya - dağlaya...

Buluştukları toprak yerde cennetin eşi,
Biri kalbimdeki kan, biri gözümün yaşı...

Biri toplar suyunu bin dereden Bingölden,
Birinin bağı yanık uzaktan gelen selden,
Biri benim öz dilim, biri anlamaz dilden.
Yanarım arkasından ben ağlaya- ağlaya...

Biri bana doğma yurt, biri girdiğim kucak,
Biri benim, biri de... o da benim olacak...

Elmas YILDIRIM

Bizde zaman ölçüsü

(11 inci sahifeden devam)

uslar meclisi zamanımızdan yirmi beş yıl önce bu on üç gün farkı kaldırmış fakat hicret başlangıcını bırakmıştı. 1925 tarihinde Millet Meclisi milât tarihini resmen kabul etti. Milâdi tarih, biri rumi, diğeri efrençi olmak üzere ikidir. Bizim resmen kabul ettiğimiz efrençi olmak lâzım gelir. Bu farkı birçok kimseler bilmediğinden hattâ resmî kitaplarda hatalı tarihler kullanılmaktadır. En küçük ve hurda hataların ihmal edilmediği bu asırda böyle büyük ihmallerin tashih edilmesi icabeder.

Milât tarihini 520 yılında Denys adında bir papas teklif etmiştir. O vakte kadar birçok tarih sistemleri mevcuttu. Denys mevcuda yeni bir teklifle giriyordu. Bu sistem birdenbire kabul edilmedi. Ortaçağda Bizanslılar, yeni çağda Ruslar dünyanın yaradılışını başlangıç yapıyorlardı. Hristiyan takvimi Rusyada Deli Petro zamanında başlamıştır.

Milât tarihinin başlangıcı yanlış- tır. İsanın doğduğu yıl ve gün belli değildir. Hattâ hristiyanların müp- hem vesikalarına göre bile İsa milât denilen tarihin üçüncü yılında doğmuş- tur. Sonra İsanın doğuşu bizim için ehemmiyeti haiz bir vaka değildir. Bu hatalarına rağmen bu tarihin kabul e- dilişinde iki büyük sebep vardır. Birin- cisi bu usule göre mevsimler en küçük kesirlere kadar sıhhat ve vuzuhla taay- yün etmiştir. İkincisi bu tarih umum milletlerce kabul olunmuştur. Onlar bu hayalî başlangıca devam ettikleri müddetçe biz de onlara uymak mec- buriyetinde kalıyoruz.

Bugün medeniyet sıhhat ve vuzu- ha yaklaşmak demektir. Biz bir mik- tarı bir ölçü ile tâyin etmekte ne kadar müşkülâta uğranız. Halbuki böyle üç dört takvim usulü ile zaman gibi mü- cerret bir hâdisede bu gayemize nasıl vasıl olabiliriz. Yalnız bir tek zaman ölçüsü kullanmak mecburiyetindeyiz.

Emin Âli ÇAVLI

ze gelmemi ister miydiniz?..

Yengem, yüzündeki bütün endi- seleri silen bir kahkaha attı :

— Bu muydu sebep Nihat?.. Bu muydu?.. E, şimdi çocuk oldun işte.. Şimdi..

— Arkası var —

İki manda, kaldırırma yayılmış, beyaz ipliklerini sağarak getiriyor.. Perdeleri alınmış evden kadın sesleri geliyor: Tür- er çağırarak tahta siliyorlar.

Kafesi yukarı sürülmüş açık bir tereden, ıslak döşemeler üstünde ayaklarla koşan diri baldırlar orum..

Eteği belinde bir kız, sol kalça- çıkarmış, bahçedeki tulumbadan aşıyor.

Bu tahta gıcırtiları, bu türküler, su sesleriyle içim biraz aydınlatmış, divenleri iniyorum..

Ben kapıdan çıkarken, iki genç fıkırdıyarak arkamdan bakıyor.

Akşam, Gülter yengemi köşe- erinde buldum!

Öpmem için, beş parmağının beş

yüzüğünü uzatıp başını salladı :

— Gel bakayım çapkın.. Sen ka- çarsın da ben kovalıyamaz mıyım?..

Ne söyleyeceğimi şaşırmış, bir sandalyenin ucunda, gittikçe ufalarak, oturdum.

— Ne mâna vereceğimi şaşırdım vallahi, diyordu.. O kadar neşeli bir gece geçirdikten sonra..

Dışarı çıkan annemin ayak sesle- ri merdivende uzaklaşınca ilâve etti:

— Hele Şehnaz?.. Adeta hasta- landı üzüntüsünden!

Gözleri gözlerimde, benden ce- vap istiyordu.

— Yenge, dedim, biliyorsunuz yaptıklarımı.. Artık, o sabahtan itiba- ren üç kadehlik terbiyesi olan bir ço- cuktum ben.. Siz, siz söyleyiniz bana: Bu suratla bir daha karşınıza çıkma- mı, Ziya Refik beyle bir daha yüz yü-

av

Seçme, Güzel Şiirler

Denize

Derinden derine iniltilerin
Dinse de baş başa kalsak beraber,
Tükenmek bilmiyen gürültülerin
Dinse de baş başa kalsak beraber,

Rüyakâr sonbahar gurubu bizi,
Zulmete terkedip gitse aradan,
Gündüzün silinse binlerce izi
Sîfîse ne varsa hâtıralardan...

Siddık ÖZON

Aşık

Âşık: sözü saz ola,
Çilegâhı naz ola,
Dertten usanınaz ola,
Âşık derdi kayıra.

Âşık: aşkı bir ola,
Yanan odu pir ola
Derdı bir devir ola
Ondan ecel ayıra.

Başı eğilmez ola,
Yaşını silmez ola,
Âşık düz bilmez ola,
Âşık düşe bayıra.

Hamdi İŞIKLI

Savaş günü

Gene coşsun bu kızıl, alevden al kanımız,
Gene taşsın dağları eriten volkanımız,
Allah Allah sesiyle inlesin her yanımız,

Yıkılsın gene gökler, parçalansın güneşler,
Yayılsın, dört bucağa sarılsın bu ateşler...

Savaş, Türk'e Tanrının en büyük armağanı,

Savaş meydanı bilir savaş için doğanı,
Ne çıkar, hak yolunda varsın dökülsün kanı :

Rahat düşekte ölmek Türk için küçülmektir,
Cephede can vermekse sonsuzlaşmak demektir.

Elimizde tarihin en şanlı kılıcı var,
Emelimiz büyüktür, bu diyar bize pek dar.
İnse de üstümüze durmadan yıldırımlar

Fışkıracak dağları eriten volkanımız,
Allah Allah sesiyle yanacak her yanımız.

Yusuf Ziya UĞUR

Yaz gelmez oldu

Her yerin gülleri açtı, ey gönül,
Neden Erzuruma yaz gelmez oldu?
Çimenler bin neşe saçtı, ey gönül,
Neden Erzuruma yaz gelmez oldu?

Bakın kar kaldı mı ovada, dağda?
Urmaklar çağlardı her yıl bu çağda,
Öterdi bülbüller, sunalar bağda,
Neden Erzuruma yaz gelmez oldu?

Goncalarda açılmıya heves yok,
Bingöl dağlarından esen nefes yok.
Mart gitti, bahardan daha bir ses yok,
Neden Erzuruma yaz gelmez oldu?

Zakir TEPELER

Turan kızı

Turan kızı,
Turan kızı,
Turanın bak,
Ak yıldızı!

İztırap ağ,
Bir yanar dağ,
Sanki ruhum
Da ateş bağ.

Geçen günüm,
Bil ki ölüm.
Ölümden de
Ölü gönlüm!

Işık ol sar,
Belki bahar,
Gelmeden de
Bahtın açar!

Açarsa baht,
Sarar bizi.
Bir altın taht
Arar bizi!